List 35. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 30. avgusta 1865.

Gospodarske stvari.

Mladi vincar.

Spisuje v podúk vinorejcem France Jančar na Štajarskem.

(Dalje.)

§. 2.

Od gnoja.

Pregovor pravi: „kakoršno gnojnišče, takošen gospodar.“ Gnojnišče mora biti hlevu na senčni strani, ako to ni mogoče, naj se pri njem oreh ali kostanj zasadí, da gnoju senco dela in ga solnce ne osuší. Mora se pa tudi okoli gnojnišča graben skopati, da se deževnica in snežnica mimo gnojnišča odtekate. Gnojnišče naj bo nagnjeno proti jami, v ktero se steka gnojnica. Ta jama mora biti na najniži strani gnojnišča tako napravljena, da iz hlevov vsa gnojnica (scavnica) po žlebéh va-njo teče, preobilna pa in po gnojnišču polita se lahko spet v jamo cedí. Gnojnišče naj bo tako veliko, da se vsigdar z novo izkidanim gnojem vès gnojni kup enako na debelo pokrije.

Da boš vedno veliko gnoja imel, toraj tudi kruha, skrbi zato, da ti nikoli ne zmanjka zemlje na drugi strani gnojnišča, in ako je ni blizo, je navozi ali nanosi, da jo vsakrat na novo izkidani gnoj 3 do 4 palce in še več na debelo razgrneš in ž njo gnoj pokriješ. Ne opusti pa nikoli, z gnojnico vès kup brž politi, kar se mora vsak teden najmanj dvakrat, ako ni mogoče trikrat zgoditi. Za polivanje so najboljša majhna vedra z ročnikom. Tudi pepela na gnojnišče potrositi ne zanemarjaj. Sicer pa vse: blato, rušje, steno, saje, plevel, rožje, smetí itd. na gnojnišče spravljaj. Okoli hiše naj bo vse snažno.

Tako napravljeni gnoj je za njive, travnike, posebno pa še za vinograde dober; ni se bati, da bi se trta od gorkega novega gnoja smodila.

Vedi še to. Ako je svet, kterega misliš gnojiti, peščen, moraš na gnojnišče ilovice nametati. Ako pa moraš ilovnati svet gnojiti, poskrbi si peska za gnojnišče: tako boš zboljšal rodivno zemljo. Tak gnoj se brez škode le v pletenih koših na vozovih izvaža, kjer ga je treba, in brž naj se podorje ali podkoplje. Sicer se pa mora z zemljo pokriti, kakor v goricah, kamor se v jeseni ali pozimi nanosi. Po travnikih se pa brž v jeseni raztrosi.

§. 3.

O grobanji.

Trta mora stati od trte najmanj dva čevlja; tako vspešno raste, gorkoto in zračje vživa, rada rodí in grozdje dozorí. Kjer je praznega prostora, kar se vsako leto najde, če tudi se vinograd skrbno obdeluje, zakaj mraz, goba, miš, črv, matika, toča itd. veliko trt uniči, naj se z grobanjem, vlačencami in vkoreninjenimi trtami iz rožjenišnice napolni. Zato bo priden vincar že o pletvini prevdarjal, kje da so rečine, in ktera trta boljšega plemena naj se pripravi za jesensko ali spomladansko grobanje; šilharja, zeleniko in vsake take baže trte pa bo iztrebil, ker ne dozorijo ali slabo vino dadó, vendar tako, da ne bo pustil praznega prostora, saj je „bolje nekaj kakor nikaj.“

O grobanji se jama skoplje dva čevlja, tudi pet, šest dolga, kadar se več starih trt hoče vložiti v eno jamo, en čevelj široko in en čevelj do enega in pol globoko; stara trta se položí, mladike se varno razpostavijo in nekoliko dobre prstí na-nje dene, na to gnoja, potem se pa jama z zemljo napolni in potlači; mladike se porežejo do 2 očes. Tudi stara trta dobrega plemena z eno mladiko se tako pomladí. Da se mora na strmih brežinah dva čevlja in še čez globoko grobati in saditi, vsak vincar vé, ker tam voda največ prsti odnaša in tako gnjezdo na dan spravlja in trto slabí. Na bolj vlažnih krajih je treba globoke jame skopati, na dno vejnik vložiti, na to dobre prstí, potem trto, na njo spet dobre prstí in gnoja, zadnjič pa vse dobro zasuti in potlačiti. Sicer pa trta komaj čevelj globoko okoli sebe živež srka iz zemlje, in dobro storí.

Z vlačencami se najpred stanovitna rodna trta dobí. Ona se en čevelj globoko v sredini zakoplje; en konec vlačence se drží stare trte, drugi konec pa z dvema ali 3 očesi, tudi v obliki bika z 8 očesi, je zunaj zemlje, in se količu priveže; tako veliko grozdja dá; v jeseni se od stare trte odreže in tudi en čevelj globoko zakoplje, toda korenin ne otresati; s sprednjim koncem vlačence se pa ravná kakor sicer s trto. Tako postane na mestu stalna trta, ako se ne presadí.

Da vlačence morajo dolge mladike biti, se razume že iz zgoraj rečenega. Zato je dobro na bikih zadnje najdaljše mladike za vlačence osnovati; kar je pa na starem biku mladik, se močneje na reznike obrežejo, potlej pa se odreže tik glavne trte vse, in tudi s starino vred pokoplje, tako, da najmočnejša mladika na bikovem rezniku spet novo stanovitno trto dá. Tudi je dobro, ako vreme dopušča, iz rožnjenišnice eno- ali dveletne vkoreninjene trte globoko do enega očesa zasaditi, ker se spomladi dostikrat opravila nakupičujejo.

Poslednjič še to. Kdor želí, da mu presajena trta že prvo leto rodí, naj spomladi zdravo mladiko v sredini upogne in jo v spleteni jerbas ali koš vloží, kakor sicer vlačenco v zemljo; naj jamo skoplje, jerbas, v kterem je mladika, s prstjo napolni, in vse skupaj zakoplje, koncu mladike pa količ pristavi, da se nove mladike privežejo na-nj. V jeseni ali spomladi se iz zemlje vzame, ko se je konec pri stari trti odrezal, in se zakoplje na novem mestu z jerbasom in zemljo vred, pa

ne, da bi se v jerbasu vkoreninjena trta otresla. Tako hitro rodí, ker je v stari legi in zemlji.

Kdor hoče priljubljeno žlahno trto pomnožiti, naj zeleno mladiko ob Janževem v zemljo vloží in jo nekoliko s prstjo zasuje in zagrebi; tako raste na obeh straneh, v sredini korenine spustí; potlej se od trte odreže in presadí.

Rozge ali ključe naravnost med staro trto po vinogradu saditi, je brez vspeha. 13 let je moj vincar tako ravnal, pa sem zeló malo ali nič dočakal.

§. 4.

Od obrezovanja.

Pri tem opravilu naj si vincar zapomni kot poglavitno reč to, da bo trta pravo mero visoka, in sicer: ne niža od pol čevlja, in ne viša od čevlja. Ako je niža, pride grozdje na zemljo, ako je pa viša, bo grozdje kislo. Nizka trta močneje raste, raje rodí in dozorí.

Za bike in reznike se morajo vselej najmočnejše in dozorjene mladike odločiti, tako tudi za vlačence in ključe, najdaljše za prve, in od krepkih rodovitnih trt pa za poslednje osnovati.

Trte se obrezujejo svečana meseca, ako je mogoče. Tudi v jeseni ne škoduje, marveč še koristi, ker se obrezina usuší, očesa bolj s sokom napnejo in tako so trte rodovitneje. Včasi jim je sneg dobra odeja. Vsigdar je pa najbolj obrezovati, ko muzga več ne kroži po trti, sicer veliko močí zgubí, ako se joče. Obrezovati se more vselej en palec nad očesom gladko brez razpokljine, da se prvo oko ne zalije in ne ususí.

Ako je trta slaba, se odrežejo tik debla vse izrastlike razun ene najmočneje zrele mladike, ktera se obreže do 2 ali 3 očes; če je pa stara trta visoka, na najnižji mladiki; da trta niža ostane. Ako je pa trta močna, se ji bik in reznik pustita; vse druge izrastlike se pa gladko odrežejo. Nektere trte so jako močne, ne le na sepih in mejicah, temuč tudi po dobro obdelanem vinogradu; tem naj se 2 reznika in bik, ali pa en reznik in 2 bika naložijo izmed najmočnejših mladik. Biki naj bodo, ako je le mogoče, zgornje najviše mladike, da trta nizka ostane, ker se biki drugo leto porežejo. Se vé, da se takim trtam prihodnje leto ne sme toliko naložiti; namesti teh pa bodo druge trte sposobne.

Nektere trte jako v les rastejo, kakor: šilhar, izabela itd. Tem se po dva in še več bikov, pa en ali dva reznika pustita; prva trta sicer ne rodí, drugi pa ne škoduje.

Je pa tudi trta, ktera veliko kavrnik nastavi, grozdje se pa pouniči; taka trta naj se z boljšo pocepi ali izruje, inak nič ne pomaga.

Na brajdah so slobodno 3 ali 4 čevlje dolgi biki, ako je trta močna. Na velicih brajdah pri poslopjih se more tako ena trta počasi na vse kraje razpeljati, da veliko grozdja dá. Pred 4 leti sem neki trti 4 mladike na dolgost enega sežnja razpeljal; trta zdaj lepo raste in rada rodí; toda vino na brajdah ni dobro. Za brajde so večidel vse trte žlahnih plemen sposobne in najboljše.

Na čiruniče rezati ni varno, ker navadno na zgornje dve ali 3 očke žene, reznik s tremi očesi pa izostane, ne žene, in visok, krempljast, grd trs postane. Bolje kaže, ji dva krajša reznika naložiti.

Stara koža na trti se mora odrgniti, in jej vse nepotrebne gumpe, kremplji, odžagati; skorja pa obere in potrga.

Kadar toča poslednje dni maja ali prve dni rožnika (junija) trto potolče in so mladike zeló poškodovane, se zopet do enega očesa obrežejo; kajti upati je, da saj za reznike trta dozorí, ako je le količkaj jesen lepa. Pozneje se že nič več ne dá storiti.

Ako pa je spomladanski mraz trti škodoval, se tudi do enega očesa obrežejo bolj odgnane mladike. Ravno tako je ravnati o smodu. V tem očesu se trta sopet oživí, da je še kaj sadú dočakovati. Eno leto se na tak način vsigdar pridobí. (Dal. prih.)

O pogozdevanji Krasa.

Vsacemu kraškemu domoljubu je članek v 33. listu „Novic“, kteri napoveduje prihod avstrijskega gozdnarskega društva iz Dunaja na Kras, gotovo z veseljem napolnil srce; znamenje resnično je tedaj to, da se hoče pustemu in skalovnemu Krasu zopet zeleno krilo ko bramba zoper silovito burjo, zatiravko te dežele, napraviti, ter njegovim revnim a pridnim in poštenim stanovalcem na boljši stan pripomoči. — Ne dá se tajiti, da tudi do sedaj se je po Krasu sèm ter tjè že veliko s pogozdovanjem trudilo; veliko tlake je že bilo z napravljanjem drevesnic, s presajo drevesec po gmajnah ali pašnikih, tudi s sejanjem raznih semen, s pisanjem skoraj po vseh časnikih; več javnih zborov se je iz tega namena že sešlo; dosti so si že komisije, poslane od slavne c. kr. deželne oblastnije iz Trsta, za ovi cilj prizadevale, pa vse to je bilo z malo izjemki do sedaj nedosledno prizadetje. — Drevesnice, kterih pri več soseskah na gornjem Krasu nahajamo, mora se reči, da so prav izvrstne, iz njih se že prav plemenita drevesca na kviško dvigajo, sadike morale bi po presaji napredovati, ako bi se v pripravno zemljo skrbno presajale, in saj prvo poletje z vodo zalivale. Pa na Krasu vsako poletje vode še za navadne potrebe primanjkuje, zraven pa solnce skozi celih pet mesecev tako neusmiljeno pripeka, da sogreta tla skozi obutev pečejo. — Dosti se je iz domačih drevesnic in iz druzih dežel prinesenih drevesec po 2 do 5 let starih posadilo, namreč: dvoji hrast, graden in gnjilec, občni borovec, jesen, drobnice, lesnika, črni in beli gaber, dvojni brest, javor, klen itd. pa vse nedosledno, zakaj ta drevca so tako omagala, kakor riba, če jo iz vode na suho potegneš, in večidel so že v prvem letu, in leto za letom se popolnoma posušila, da še znamenja ni ostalo od njih. — Pa to nas nima, dragi rojaci, nikakor ob nado spraviti, čeravno je bilo dosti truda zastonj, a povsod ni bila taka, posebno pa poleg Bazovice in Rodika ne! tukaj so se skoraj vsa posajena drevca kaj lepo ukoreničila, in lepo v rasti napredujejo, ker jih po navodu domoljubnih gospodov umetno sadé in saj prvo poletje z vodo pridno zalivajo; to ti je edini pripomoček na plitvem Krasu, da se more drevo ukoreničiti, potem pa si že lože naprej pomaga. — Tudi po debelinah je treba sadikam z mokroto pomagati; to vidimo na priliko pri Senožečah v Lozi gosp. kneza Porcia, kjer je marljivi viši logar in grajščinski ravnatelj gosp Filib. Pavlin več oralov s hojevimi, smrekovimi in borovčevimi sadikami zasadil, in s semenom razne jelovine nasejal. Te rasti so ti tako plemenite in lepe, da si lepših misliti ne moreš; pa kaj je pomagalo, da so take? Čeravno rastejo te sadike na najbolji gozdni zemlji, in so obdane z visokimi bukvami, ktere jih solnčnega pripeka nekoliko branijo, vendar jih g. Pavlin vsako poletje daje pridno z vodo zalivati, v ta namen si je tudi nalašč napravil kale, kamor se ob deževji voda steka.*)

Resnica dognana je, da na Krasu je vsa zemlja zeló plodna, da tedaj vsaka rast prav naglo na kviško gré, če je ne posmodí suša, ktera pa Krasu malo kadaj prizanese. Tedaj z mokroto se na Krasu ravno kot povsod rastlinam pomaga. — Naj bi se tedaj na Krasu

*) Želeti je, da bi se v gozdnarstvu in vseh sèm spadajočih umetnostih visokoučeni Pavlin imenovani družbi pridružil. Pis.

najpred za vodo skrbelo, in to se dá brez velike težave: po gmajnah ali pašnikih se napravijo kali, pripravnih prostorov je dovelj, kamnja in ilovice za tlak tudi ne manjka, vse to bi prav malo truda dalo soseskam, koristilo bi pa poleti ne samo drevju, ampak tudi ubogi živini, ktera mora vsako poletje vode stradati; pozimi bi se pa iz teh kaličev led vozil v Trst, kjer ga vedno primanjkuje, ter lepe goldinarčke za-nj spravilo.

Ktero drevje se pa kamnitemu Krasu najbolj prileže? Po neovržljivih skušnjah sledeče:

1. Oboji brest, kakoršen se že po vsem Krasu nahaja, to je a) gladki ali poljski brest, tudi samica ga po Krasu imenujejo „ulmus campestris"; b) škorjasti brest, tudi samec ali grintovec imenovan „ulmus tuberosa." Te dve drevesi imate na Krasu prednost pred vsemi, kajti kodar se nahajate, po samosetvi ali po nasadbi, povsod, tudi med živim skalovjem najbolj izmed druzih dreves napredujete, ter vse za seboj puščate; to kaže tudi drevored ranjkega slavnega Tominca poleg tržaške ceste med Senadolami in Sežano. Njun les ima veliko vrednost, kajti iščejo ga mizarji, kolarji, strugarji itd.; tudi njuno listje (frodelj), če se ob pravem času prav posušeno spravi *), je dobra krma za ovce in govedino, $3\frac{1}{2}$ liber tega listja zdá toliko, kolikor 3 libre dobrega sená; za kurjavo se brestov les bukovemu prišteva kot 97: 100, v 70 do 100 letih izraste 60—90′ visok in po 2—3′ debel, cveté meseca aprila predno se popje razvije, seme zorí konec maja ali prve dni junija; potem se precej seme poseje, če ga vseješ bolj po senčnih krajih, ti bo že prvo leto 4 do 6″ visoka drevca pognalo.

2. Črni gaber (carpinus ostrija — ostrija vulgaris) in beli gaber „carpinus betulus", obedve imenovani plemeni gabra se kraški zemlji in tamošnjim uimam zeló prileže, posebno pa prvi; za klajo ovac in govedine je njuno listje nekoliko slabejše od brestovega, za kurjavo se pa meri z bukovino kot 105: 100, tedaj je izdatnejši kot bukov les; rast dokončá v 80 do 90 letih, v dobrih tleh dožene 60 do 80′ visočine in 1 do 2′ posrednje debeline; rabi se les kot brestov, tudi za razna orodja in vretena ali škrnce pri mlinih, seme zorí oktobra meseca.

3. Akacija (robinia pseudo-acacia), to drevo raste bolj hitro kot vsako drugo, korenike svoje razteza zeló na dolgo, zato ljubi rahlo če tudi ne globoko zemljo, lepo raste, ima belo dišeče cvetje, v kterem tudi bučelice dosti strdi ali medú naberejo, mrčes se ga bojí in se ga nikoli ne prime, svojo rast dovrší v 40 do 50 letih, dospé 50—70′ visočine in do 2′ posrednje debeline; ta les rabijo mizarji, kolarji, strugarji, tudi tesarji za podstrešja itd. Za kurjavo se meri z bukovim kot 80: 100.

4. Jesen (fraxinus excelsior); to drevo zeló vspešno raste, posebno v mladosti, tako da na pripravni zemlji v 70—80 letih 80—100′ visočine in 2—3′ posrednje debelosti dožene; raste tudi do 150 let, ima prav gladko in čisto deblo do 30′ visokosti svoje, vsakemu vremenu se dobro brani, njegov les je kaj gibčen, rabijo ga kolarji, mizarji itd., tudi vesla večidel iz njega delajo, cvesti začne prve dni maja meseca, predno popje popoka, seme, ktero komaj v 18 mesecih skalí, zorí oktobra in odpada novembra in še kasneje; za kurjavo ima ravno tisto vrednost kot bukovina, tudi listje njegovo je izdatna klaja za ovce in govedino; cvetje njegovo in španjsko muho, ktera ima na njem svoj dom, v lekarnicah drago plačujejo.

*) Najbolj za to rabo je drevno perje ali listje med šmarnimi mašami posekano. Pis.

5. Javor dvojega plemena, to je, beli javor s širokim perjem (acer pseudo — platanus) in poljski javor navadno „klen" imenovan (acer campestris). Prvi je Krasu popolnoma priličen, ker na apnéncu začne hitro rasti, pa zavoljo svojega širocega perja in goste rastí ljubi svitlobo, on je rajše samoten kot v senci, rast dovrší med 80 in 100 leti, v tem času dožene visočine 60—100′ posrednje debeline pa 2—3′, v tla kratek koren naredí, al stranske korenike zeló raztegne; za rabo ima iz več obzirov veliko vrednost, le za zidarstvo se malo kdaj rabi, zato ker se mora drago plačevati. On je za razno orodje pripraven, kolarji, mizarji, strugarji ga zeló iščejo, tudi za nastroje (Instrumente) ima veliko vrednost; najčvrstejše raste v srednji starosti, tistikrat tudi do kaljivosti dozorí njegovo seme, pred ne; cvete meseca maja, kadar se je že perje iz popja popolnoma razvilo, po cvetji dobivajo bučelice dosti paše; konec septembra ali prve dni oktobra je njegovo seme (v črno-rjavkastem orešku) zrelo, vremena se nobenega ne ustraši; divjačina in govedina zeló po njem segate, mrčes se ga pa bojí, toraj ga nikoli ne poškoduje, $2\frac{1}{4}$ libre njegovega dobro posušenega listja izdá za krmo toliko, kolikor 3 libre dobrega sená, nekdaj se je iz njegovega soka tudi dober sladkor napravljal, za kurjavo je proti bukovini kakor 102: 100 tedaj več vreden. Klen nima take vrednosti, po Krasu in pri Trstu je dobro znan, ondi ga veliko za brajde sadijo, ker prav hitro ne raste, kebri se spomladi zeló radi po njem vesijo ter vsega ogolijo. S tem drevesom je sicer malo dobička, čeravno ga tudi mizarji, strugarji, žličarji itd. zeló ljubijo, v gnojni in mokri zemlji dovrší 30 do 40′ visočine in 1—2′ posrednje debeline.

6. Jagnjed (populus tremula); to drevo je najbolj plodno izmed vseh dozdaj naštetih, tudi Krasu jako pristojno in v peščeni ilovici, če je tudi plitva, zeló napreduje, korenike svoje le pri vrhu zemlje razteza, in le malo jih sega do 2′ na globoko, po navadi dožene v 50—60 letih svojo rast, 60—70′ visočine in 2′ posrednje debeline; za kurjavo pa ni prav pridno, proti bukovini je kot 65: 100. To drevo ima, kjer je ukoreničeno, to posebno dobro lastnost, da ga ni moč zatreti; kajti njegove korenike se zeló na široko raztezajo, in če vzraste drugo drevje čez-nj, se sicer posuší, korenike pa vedno žive ostanejo in čez 100 let, kadar jih zopet solnce pregreje, začnejo goste mladike od tal dvigati se; jagnjed vse drevje okrog sebe preraste in uniči vse, kar pod se spravi. Rabi se njen čeravno mehki, trdni in lahki les za škodlje, za žlice, tudi mizarji, strugarji itd. ga iščejo; njeno oglje se tudi za navadni ali slabi smodnik špoga, $2\frac{1}{2}$ libre dobro spravljenega listja zdá toliko, kolikor 3 libre sená za krmo; cvete konec meseca marca ali prve dní aprila, dolgo, predno ozelení, seme je zrelo okoli konca meseca maja. Vsi drugi topoli, na pr.: „populus nigra, populus canadensis, populus alba, populus italica" itd. imajo skor popolno lastnost jagnjeda, razun tega, da ljubijo le mokro in mastno zemljo, najbolje rastejo pri vodah in na močvirih, tedaj za suhi Kras niso.

7. Kostanj pitan (castanea vesca); to drevo je dobro znano in njegova korist, ljubi plodovito, bolj peščeno ilovno zemljo, le za burjo dosti ne mara; po kraških dolinah je vendar pripraven, njegov les je zeló trden in obstoječ, svojo rast dovrší v 60 do 80 letih, doseže 60—70′ visočine.

Divji kostanj (aesculus hippocastanum); to drevo je po Krasu tudi dobro znano, in se marsikje nahaja; on prav košato raste in se burje ne ustraši, tedaj je dobra bramba zoper kraško burjo, ima rad peščeno rahlo zemljo, je zeló rodovit in po semenu tudi prešiči segajo, na Nemškem v Draždanah celó moko

iz njega napravljajo, to drevo raste hitro in 50—60′ visoko.

8. Murva (morus alba); koristi tega drevesa so slavne „Novice“ že velikokrat natančno naštevale, le to še priporočamo, da si teh dreves kolikor mogoče domá izredimo, zakaj domača se boljše obnašajo.

9. Drobnica ali divja hruška (pirus communis); mati vseh naših požlahnjenih hrušek; lesnika ali divja jablana (pirus malus), mati vseh požlahnjenih jablan; korist teh dveh dreves je vsakemu živemu človeku znana, na Krasu celó samotni rastete radi.

Drevesa, kterih koristi sem Vam tukaj nekoliko na kratko razložil, so za Kras pristojna; rekel bo kdo, kje je pa hrastje in borovje, za ktere se je na Krasu že dosti trudilo in tlako storilo? Borovina in jelovina se Krasu nikakor ne pristojí, k večemu po kakih osojnih strminah na brdni ali brodnični zemlji. Živ dokaz imamo na vrtu bogatega Tržačana v Sežani, ondi se to drevje kolikor je treba, glešta, pa vendar nima vspeha, kterega bi imelo imeti, ter vedno zaostaja. — Hrasta se tudi obá nahajata, namreč: gnjilec (quercus pedunculata) in graden (quercus robur), pa prav po malem, kajti dobro in globoko zemljo ljubita, ktere pa na Krasu ne najdeta, razun v kaki dolinki. Rekel bo tudi kdo: Kako pa, da je ondi lepo rastel pred 200 leti, ko je bil Kras pokrit s samim neizmernim gozdom šibkega hrasta? — Prav lahko je to bilo, ker je od večnih časov bilo vse skalovje, kar ga zdaj po vrhu na 3—4° visoko vidiš, pokrito s črno rodovitno prstjo (humus silvester).

Tudi rešeljiko priporočajo za Kras! Ta grm pa res ni vreden, da se v gozdnarstvu imenuje, zakaj vedno borni grm ostane, nikdar ne doseže 8′ visokosti. Nahaja se ga večidel po grobljah, kamor plevice plevél nanašajo; kakor sem že v „Novicah“ čital, nekteri ga imenujejo „mahaleph“ (?), ali ni boljše imé „lonicera xylosteum“, kakor ga gozdnar imenuje; pa pustimo ga, najboljši je za cevi pri lulah in za to naj tudi ostane.

Prvi pogoj vendar še zmiraj je in ostane razdelitev pašnikov, če se hoče kamnitemu Krasu z drevjem močno krilo napraviti, — to nam priča po vsem Krasu vsak šopek borne hrastovine, bresta, gabra itd. v ogradi s suhim zidom obdani, kajti le ondi, kjer vsak lastnik svoje obdeluje in varuje, se vidi vedno več zelenega drevja; zunaj zida je pa vse golo, nakupičeno skalovje, ktero pridni Krašovec čez zid zmeče; ko kmetič kmetiča vidi, da v svoji ogradi drevje lepo glešta in jo skalovja trebi, ga hoče prekositi ter pridno dela in dela, tako nastane vedno tekmanje med njima, Kras se pa priložno trebi ali čisti in z drevjem zasaja.

Ko se je pred nekaj časom nek viši gozdnar iz Dunaja po tržaški cesti proti Štorjam peljal, zagledal je, predno se pride do imenovanega sela, na levi in desni strani hrastovino, ki po ogradah raste, ter veselo vsklikne, „der Karst schaut nicht so arg aus, wie ihn die Zeitungen schildern.“ To se zna, da se sèm ter tjè vidi kak šopek bornega drevja, poreče umni mož, ki ga spremlja; al pa ne vidite, gospod, da je svet, kjer raste povsod obzidan? Vedite pa tudi, da vsaki lastnik med tem, ko svet kamenja čisti, svoje drevje ravno tako glešta, kakor sadna drevesca na vrtu; učeni gozdnar mu na to reče: „So wäre es zweckmässig, diese kahlen Huthweiden an die einzelnen Berechtigten zu vertheilen!“ in zadel jo je, to bi bilo Krasu na veliko korist. Naj bi se tedaj saj manj kamniti pašniki razdelili; zavezan pa naj bi bil vsak deležnik, da ima dobljeni del v določenem času, s toliko in toliko ukoreničenimi drevesi obsaditi, če ne, zapade v določeno kazen in svét se mu bode vzel. — Slabejši in kamnitejši pašniki pa naj bi se kolikor je mogoče, na soseskine stroške ali z drevjem obsadili, ali pa če je lega potem, namreč če so v kaki dolinki, s semenom raznih imenovanih plemen nasejali, tako bi se neizrečeno veliko dreves, domači zemlji priličnih, za presajo priredilo.

Dragi rojaci! to je moje mnenje o pogozdevanji Krasa; kar Vam je po volji, obdržite, kar vam ni všeč, ali popravite ali završite, vse pa Vam iz čistega domoljubja podam v prevdarek.

V Senožečah sv. Jerneja dan. J. Zelen.

Národne stvari.

Glasi domorodni o novem času.

(Dalje.)

Iz Kranjskega. A. D.

Ali zdaj navstane vprašanje: kako bi se vendar dala zamašiti tista luknja, iz ktere toliko zla izhaja? Kako bi se Avstrija iz sedanjih ustavnih homatij tako rešila, da bi vsem narodom svojim enako skrbna mati in nobenemu mačeha ne bila in tako svoj edinopravi namen dosegla?

Magjari so na to vprašanje hitro pripravni z odgovorom: z dualizmom. — Dualizem, to je: razdeljenje avstrijske države na dva kosa, tako, da bi to stran Litave Nemci si pridržali, a ono stran Magjarom v skrb in varstvo izročili, to je po njih mislih tisti edinopravi pomoček, ki je v stanu Avstrijo iz vseh njenih sedanjih zadreg rešiti; to je tisti zamašek, ki bo vse luknje nezadovoljstva in razprtije zamašil in Avstrijo srečno, slavno in mogočno storil.

Dualizem je dvojen. Če si mislimo zvezo med deželami to in ono stran Litave samo personalno (osebno), mu rečemo personalen, sicer pa realen (deželen) dualizem. — Dandanes se veliko govorí in piše o dualizmu. Pa vzemimo personalnega, po kterem bi Nemcoslovani in Prekolitavci samo v osebi vladarjevi zedinjeni bili, ali realnega, da bi namreč dežele prekolitavske imele svoje lastno ministerstvo in svoj glavni zbor v Peštu, dežele nemško-slovanske zopet svoje posebno ministerstvo in svoj ožji državni zbor, a za vse skup, da bi se ustanovilo za nektere zadeve celokupni državni zbor, — eden kakor drugi ali kak tretji kakor koli uravnan dualizem bi bil v sedanjem času za Avstrijo tako poguben, da ga noben državnik avstrijski, ki ima kolikaj zdrave pameti v glavi in ki Avstrii dobro želí, priporočati ne more. Zato bi si človek mislil, da je vse govorjenje in pisanje o nemško-magjarskem dualizmu, s kterim so v zadnjem času posebno slovanski listi napolnjeni, čisto prazno in nepotrebno v državi, ki ima polovico slovanskih prebivavcev. Ali če pomislimo, koliko visoke gospode, ki ima čast in oblast v rokah, prizadevanje Slovanov po dosegi obljubljene ravnopravnosti še vedno po stari navadi zasmehuje in prezira, ker misli, da je vse ležeče le na rešenji ogrskega vprašanja in da bode vsa Avstrija v pravem redu, kakor hitro se Magjarom toliko pravic podelí, da bodo zadovoljni; če zraven tega še pomislimo, kako se v novejšem času ogrski domoljubi v najviše državne službe postavljajo, o slovanskih pa tega ne slišimo, — če vse to pomislimo, moramo priznati, da govorjenje in pisarjenje o dualizmu ni povse prazno, posebno ako je novi ogrski kancelar grof Majlath, kakor se sèm ter tjè šepetá, res dualizmu udan. — Vsled vsega tega res ni nemogoče, da bi se še dualistični eksperiment nad našo že toliko poskušano Avstrijo poskušal; ali da bi prišlo iz tega dualističnega meha kaj moke, da bi se po dualističnem potu zadeve avstrijskih narodov na obče zadovoljstvo poravnale, da bi se na tem potu Avstrija po-

krepčala in slavna in mogočna postala; to je po naših mislih popolnoma -- nemogoče. Trnje ne bo nikdar grozdja rodilo in dualizem v Avstrii ne sreče ne blagostanja, to je gotovo ko amen v očenašu. In vsak, kdor misli po tem potu Avstrii na noge pomagati, je hoté ali nehoté njen največi sovražnik.

Marsikdo se tolaži zdaj s tem, da nam vprihodnje, naj vlada kdor hoče in kakor hoče, slabše iti ne more, kakor nam gré zdaj; ali naj obveljá dualizem, naj Nemci v družbi in s pomočjo Magjarov dosežejo to, česar sami niso mogli, naglo se bo vsakdo prepričal, da je še slabše mogoče. Kakor hitro bi namreč dualizem obveljal, bi ravnopravnosti narodni in ž njo vred sreči in blagostanju Avstrije popolnoma odkljenkalo. Slovani, ta največi in najzvesteji narod avstrijski, postali bi popolnoma odvisni od milosti Nemcev in Magjarov; postali bi njihove „partes adnexae“ in to bi gotovo vzrokovalo strašno nezadovoljstvo in Bog vé, kaj še, kajti še mali črviček se brani, če ga hočeš streti. Imajo sicer sladke besede: „vsakemu svoje“ vedno na jeziku, eni ko drugi trdijo, da nam hočejo kruh ravnopravnosti ravno tako rezati ko sami sebi; ali koliko je besedam verjeti, smo se do sita prepričali iz obravnav državnega zbora, ko so Slovani svoje muke in rane razodevali in prenapeti Nemci jim mazilo nemške kulture pridno na-nje pokladali. Tretji del sedanje Nemčije je bil nekdaj slovanska zemlja, in vendar slišimo v vseh shodih prav glasno, da je Nemcem njih nemški „Vaterland“ še zmiraj premajhen! Iz tega je razvidno, kaj čaka nas Slovane, če smo v svojih domačih, narodnih zadevah od Nemcev odvisni. In kaj se hoče od Magjarov pričakovati, kterim vedno souvrainstvo magjarskega naroda in tisti silni „Magjarorszag“, ki bi se razprostiral od Karpatov do Adrije in črnega morja, po glavi blodi. Kako Magjari o Slovanih mislijo, glej „Társalkodó“ 1846. leta, št. 8, ki naravnost pravi: „van egy hazának elég férge, melly meghizik ugyan rajta, de hangjait nyívákolni sem tudja.“ Resnično, njihovim prisegam o ravnopravnosti je toliko verovati, ko prisegam tiste lisice, ki je s perutnino večno prijateljstvo sklepala.

Na vsak način toraj: Bog nas varuj dualizma! Kakor hitro bi on resnica postal, bi se zaupanje Slovanov v obupanje spremenilo, in to ni kar si bodi, kajti Slovanov je 18, reci — osemnajst milijonov v Avstrii. Upamo toraj, da novo ministerstvo tega pogubonosnega pota nikdar nastopilo ne bode.

(Dalje prihodnjič.)

Notranja Avstrija,

kedaj in kako je bila ustanovljena.

Gosp. Peter pl. Radič v „Triglavu“ štev. 67, to stvar pripoveduje tako-le:

„Cesar Ferdinand I. razdelil je pred svojo smrtjo († 25. julija 1564. l.) svojo Avstrijo trem sinovom; najmlajšemu, nadvojvodu Karolu dal je: Štajarsko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Istrijo in Trst z naslovom: „notranje Avstrijo.“ Malo tednov po očetovi smrti Karol popraša dvornega svojega kancelarja, kako da bi se v teh deželah dale vrediti denarstvene in sodnijske zadeve, in koliko svetovavcev da bi vsaka potrebovala. Že septembra meseca dal je notranji Avstrii Janeza Jurja barona Mordaksta za dvornega komernika, kar je skoro to, kar današnji finančini minister. Tako bila je ustanovljena notranje-avstrijska dvorna kamera, ali kakor bi danes rekli, denarstveno ministerstvo. — Za sodnijske stvarí osnoval je notranje-avstrijsko vlado, ktera je bila najviša sodnija za notranjo Avstrijo. — Najviši politiški urad — dvorno kancelarijo v današnjem pomenu, ustanovil je prihodnje leto 1865, tedaj ravno pred 300 leti, imenoval jo je tajno svetovavstvo vse notranje Avstrije, ter jej na čelo postavil predsednika. Ta urad se je pozneje imenoval: „tajni urad“, „deputacija“, 1748. leta „representacija“, poslednjič „gubernija.“ — Zavoljo večkratnih turških napadov osnoval je pri svoji vladi tudi nekako vojniško ministerstvo v dvornem vojnem svetovavstvu. Vse to je upravi notranje Avstrije popolnoma zadostovalo in tedajšnjim potrebam zedinjenih teh dežel. Pri vseh teh prenaredbah ozir uradov in uradnikov vodila ga je ravnopravnost do imenovanih dežel. Pri najviših službah imela je vsaka dežela določeno število svojih zastopnikov. Kranjska na pr. imela je pri tajnem in dvornem vojnem svetovavstvu po dva, pri dvorni kameri in vladi po enega rojaka; v predsedništvu (poglavarstvu) vrstili so se Kranjci s Štajarci in Korošci. Tako na pr. za Stobejem, lavantinskim škofom, na tej najviši stopnji nahajamo ljubljanskega škofa Tomaža Krena.

Ozir po svetu.

O naselitvi v Srbii.

(Konec.)

§. 9. Od dobljene živali sme naselnik v posebnih slučajih po dovoljenji županovem in v pričo dveh sosedov ktero prodati; al v takem slučaji je on dolžan za mesec dni drugo žival na mesto prodane si preskrbeti. S priplodom žival (prirojenimi mladimi) sme naselnik po svoji volji ravnati; kar prirodí, je njegovo.

§. 10. Kadar naselnik petnajst let tukajšnjega življenja v obdelovanji dane mu zemlje, izdržavanji hiše (kuče) in druzega mu danega premakljivega imenja izpolni, takrat vse to postane njegovo sobstveno premoženje, s kterim sme po svoji volji gospodariti. Vsa ta dobra po zakonu nasledujejo otroci naselnikovi, ako jim je med tem oče umrl, z vsemi pravicami in dolžnostimi, ktere je imel njih oče.

§. 11. Naselnici so oslobodeni za pet let vseh državnih teret (dolžnosti), od vojne službe v stoječi vojski za deset let, od narodne vojske za pet let; al terete (dolžnosti) občinske morajo precej nositi in ravno tako morajo tudi vojne dolžnosti izvrševati, kadar jih gosposka v izvanredni potrebi v to pokliče.

§. 12. Minister finančini pooblasten je postaviti odbor, kteremu gré skrb za naselnike, in pooblasten je, dajati zakone, ki se njemu zdé potrebni.

§. 13. Priporočamo našemu ministru financije, da zakon obnaroduje in o izvrševanji njegovem skrbí; gosposkam pa zapovedujemo, da po njem postopajo in vsakemu, da se mu pokorava.

10. februarja 1856 v Belgradu.

M. M. Obrenović s. r.

R. Lešjanin s. r., minister pravde, čuvar drž. pečata.

K. Cukić s. r., minister financije.

Predragi Slovenci!

Jaz mislim, da so to naselnikom ugodne postave. Trudaljubni in pošteni Slovenci gotovo bolj pametno storite, ako idete v plodno, pa kaj malo obdelano Srbijo, kakor pa da na Ameriko mislite. Amerika je dalječ, potovanje po širokem morji drago! Tjè greste na negotovost, in bati se je, da vaše upanje po vodi splava. Pa ako tudi v Ameriko priplavate — kaj hočete početi, ako Vam tam ni všeč? Brez cvenka nazaj nikakor ne morete. In ako v Ameriki ostanete, Bog zná! kaj bo iz Vas poštenih Slovencev in Vaših otrok? Slovenci gotovo ne! Vam že domá za narodnost trda poje; al v Ameriki se bo izgubila pest Slovencev, ko kaplja v morji!

Na bahajoče Ogrsko nikakor misliti ne smete! Ako bi bilo na Ogrskem dobro, ne bi od tam vsako leto prišlo v Srbijo toliko ljudí, da ne vedó, kam ž njimi.

Jaz mislim, da je bolje, da domá pošteni, slovenski siromaki ostanete, kakor pa da greste na Ogrsko, kjer boste Vi in Vaši otroci zavoljo prevelicih davkov sicer stari siromaki ostali, ali ne slovenski; ampak madjarski, vlaški, nemški, srbski in Bog vé, kakošni še!

Jaz mislim, ako nikakor ne morete živeti v svoji domovini, je še najbolje, da greste v Srbijo, kamor Vam je pot bliža in cenejša. Ako ni drugače, napravite si plave (flose) pa, hajd! po Savi k srbski brači! Ako Vas več rodovin pride, morete tukaj svoje slovenske vasí, mesta, šole, občine, duhovne itd. imeti.

Kteri kraj v Srbii bi bil za vas Slovence najbolji, ne vém. Mislim pa, da bi najbolje bilo, da se levega obala naše Save držite in se tam naselite. Tudi lepa moravska dolina, mislim, ne bi bila napačna. Al Bog zná! ako pridete na vpraviteljstvene stroške v Srbijo, kam Vas bo gosp. minister financije poslal? Gotovo tjè, kjer je naselnikov najbolj treba. Pa kje je to, ne vem.

Ali ima ali nima §. 4 kaj denarja še v svoji kasi za naselnike, tudi ne vem. Pa ako ga nima, dobil se bo, ker po omenjenem paragrafu se mora vsako leto potrebni denar za naselnike preskrbeti. Letos, mislim, da so ga mnogi naseljeni Bosnjaki potrošili.

Ako hočete, jaz lahko o tej stvari gospoda ministra poprašam in vam povem, kaj in kako? Z Bogom!

Vaš slovenski brat

V Kragujevacu. dr. Janez Podliščekov.

Dopisi.

Celje. — V čitalnici celjski bode 3. septembra t. l. beseda, h kteri se častiti udje uljudno vabijo s pristavkom, da bode se beseda s šaloigro „Dvoboj“ začela.

Odbor.

Od sv. Križa pri Rogatcu. — Komaj je vrli zidarski mojster gosp. Madile svojo umetnost pokazal, ko je cerkev sv. Križa pri Slatini zidal, že je drugi umetnik svoje krasno in veličastno delo v našo novo cerkev postavil; in res, kar se more reči, pravo mojstersko delo naredil. Ta prekrasna reč so orgle, ktere je povsod dobro znani mojster gosp. Fr. Ks. Dev v Ljubljani dovršil. Te orgle imajo 24 spremenov, kterih glas je tako veličasten, nježen in močan, da mu ga ni blizo para, kar so pričali častiti slatinski gospodje gostje iz vseh krajev iz Ogrskega, Hrvatskega, Kranjskega, Laškega, Nemškega itd. Hvala! čast! mu tedaj za njegovo izvrstno delo.

Iz Novomesta. *(Petstoletnica 19. 20. 21. avgusta. Dalje in konec.)* V. O. — V nedeljo, 20. avgusta, ob 7. zjutraj, prišli so vrli krški mestnjani. V „Žabji vasi“ so jih sprejeli meški, s kterimi so se podali h kasarni, in od tod ob 9. uri v frančiškansko cerkev, kjer je bila slovesna sv. maša. Najbolj radovedni pa so bili vsi mestnjani in kar je bilo ljudstva od daleč v mesto prišlo, videti povabljene „Sokolce.“ — Že ob 11. zjutraj se je zbralo veliko, veliko ljudstva na mostu, ki veže mesto s predmestjem „Kandijo“ in v Kandii. — Ali še le ob pol ene popoldne so prišli ti vrli sinovi slovenske majke; sprejeti so bili od meške muzične bande, ki je sedaj dosegla že lepo stopnjo vrlosti in zrelosti, in nad poldrugi tisoč ljudí je čakalo na-nje. „Na zdravje-glasi“ so jih sprejeli že pred predmestjem Kandijo, in potem pozdravi tukajšnji c. k. državni pravdnik častiti gosp. Ravnikar „Sokolce“ s temi-le besedami: „Praznovaje 500letnico novomeško se je pri tukajšnjih domoljubih želja zbudila, da bi današnji dan za dolensko stran zlata zora lepše dôbe nastopila! Domoljubno srce nam bije v prsih in vedé, da le takrat zamoremo vredno slovesnost slovenskega mesta obhajati, če se Slovenec Slovencu druži, smo izustili željo, naj bi nas bratje „Sokolci“ s predrago nam nazočnostjo počastili, kajti nemogoče bi nam bilo, samim brez vaše domoljubne podpore dovršiti to, česar si želimo. Nagib k temu nam je bil dvojen: radi bi namreč pokazali, da tudi na bregovih Krke Slovenci bivajo, istega značaja, istega domoljubja, kakoršnega so oni pod velikanskim Triglavom; — tudi želimo čitati v letniku našega mesta, da svečanost 500letnice in prihod „Sokolcev“ bil je Novomestu rojstni dan narodnega gibanja. Željo smo Vam odkrili in domoljubna prijaznost vrlih sinov mile majke Slave nam je željo spolnila! Z radostnim srcem smo novico Vašega prihoda zaslišali — danes pa hiteli naproti Vam, ki ste prišli iz središča Slovenskega, iz bele Ljubljane! V duhu združeni se danes tudi telesno družimo; pozdravljajo Vas nazoči in vsi rodoljubi Dolenske, kterim ni mogoče, da bi Vas z bratovskim poljubom sprejeli, toraj vsi radostno iz enega grla kličemo: „Na zdravje! dobro došli, bratje Sokolci v Novomestu!“ — Eden izmed Sokolcev, g. Ravnikar, se je Novomeščanom lepo zahvalil za prijazni sprejem. — Na mostu je bil velik slaven oblok z naslovom: „Dobro došli“; tù je stalo 18 belo-oblečenih meških deklic, kterih 2 ste Sokolcem prinesli vsaka venec s slovenskimi barvami. Venca so Sokolci djali na svojo krasno zastavo. Potem sta stopila 2 Sokolca spredej vsak na eno stran deklic, in tako je stopal „Južni Sokol“ v veselo Novomesto! Od vseh strani so doneli „Na zdravje-in živili-klici.“ Ko so Sokolci na trg prišli, spravili so zastavo v hišo, kjer je bilo stanovanje pripravljeno za častitega g. dr. Costa, Sokolovega načelnika. Trobentači sokolovi dali so znamenje, da se naj Sokolci podajo v odločene hiše, kjer so bili prijazno sprejeti. Kmali potem, to je, ob eni popoldne, je bil v drevoredu javni obed novomeških ubozih na mestne stroške. Visokočastiti prošt in visokočastiti predstojnik meške okrajne pa še drugi gospodje so počastili uboge s svojo nazočnostjo. — Komaj je odbila ura 4, že so se bili zbrali Sokolci, novomeška muzika in silno veliko ljudstva, in vse je šlo na „trato“, kjer je bila ljudska veselica. — Smem reči, da je bilo okoli 3 do 4 tisoč ljudí zbranih. — Kmali so se snidili Sokolci in telovadili, kar so mestnjani in ljudje iz okolice pazno gledali in občudovali. Namestnik deželnega kranjskega zastopnika g. vitez Bozicio, visokočastiti gg. prošt, predsednik novomeške sodnije, predstojnik meške okrajne itd. so počastili Sokolce s svojo pričujočnostjo. — Potem so jeli Sokolci plesati, in ko se je pa mračiti začelo, zapeli so krasne slovenske pesme! Ljudsko veselico sklepal je umetalni ogenj; ob pol 9. zvečer se je vse podalo nazaj v mesto in v kazino, kjer so Sokolci napravili izvrstno „besedo.“ Vse se je trlo v dvorani. Sokolci pevci so vrlo zapeli: „Naprej“, „Ilirijo oživljeno“, „Strunam“, „Domovino“ in smešno „Radostno potovanje.“ Slava-klici so zadoneli po vsaki pesmi; nektere pesme so morali Sokolci še v drugo zapeti. Potem igral je gosp. J. Kos krasno in ginljive na gosli! „Advokata“ (spevoigra) pa sta sklenila ob pol 11. uri zvečer zanimivo „besedo.“ Njeno vstopnino (77 gld.) so izročili vrli Sokolci mestu! Presrčna hvala Vam za Vaš trud in za Vašo blago srce, krasni slovenski sinovi, nepozabljivi ostanete mestu in vsi Dolenski! — V gostivnici pri gosp. Brunerju so se potem zbrali Sokolci in mestnjani in so bili židane volje!

Pondeljek (21. avg.) zjutraj je „Budnica“ na noge spravila mestnjane k sklepu petstoletnice! Ob 9. zjutraj je bila slovesna seja in županov nagovor v mestni hiši. Potem ob 10. slovesna sv. maša v kapitelski cerkvi.

Sokolci so pri maši pomagali s petjem in z godbo! — Ob ¼ 12. so marširali meški in krški mestnjani, stopali s Sokolci na trg, kjer so se razšli. Sokolci so se bili podali k streliščU in kopališču, ker so še peli, mestnjani pa so šli ali domú ali pa h kosarni, ker je bil javni obed. — Ob eni popoldne se je zbralo mnogo gospodov vseh stanov h skupnemu obedu v kazini. Mestna muzika je prav vrlo igrala med jedjo. Tudi Sokolci so bili povabljeni, vendar so se zahvalili za to čast. Marsiktera napitnica je bila sprožena pri tem obedu, sosebno na našega svitlega in ljubljenega cesarja Franca Jožefa I., njegovo rodovino, na avstrijansko armado, na novomeško muziko, na vrle Sokolce in na novomeške gospé. Ob 3. popoldne pa se je podalo nekoliko Sokolcev iz Novomesta v Ljubljano. Dosti mestnjanov jih je daleč spremljalo! Ob 8. zvečer je bil ples. Dvorana je bila tako polna, kakor še nikoli prej. Do 5. zjutraj so plesali! — Tako je bila končana petstoletnica.

V torek zjutraj ob pol 10. pa so se zbrali ostali Sokolci k odhodu. Neradi so se ločili mestnjani od Sokolcev, kajti jako zeló so se bili jim prikupili, — in Sokolci od mestnjanov, kteri so jih bili tako prijazno sprejeli in tako zeló častili. Ali moralo je biti tako; ločitev je težka, vendar spomin na lepe dni ostane! Mestna muzika in mnogo mestnjanov je spremilo Sokolce daleč od mesta. „Na zdravje“ in „živili-klici“ spremljali so Sokolce v stolno mesto, belo Ljubljano!

To so bili lepi, veseli dnevi novomeške 500letnice! Živi naj Novomesto!! *)

Nedeljo 27. pa se je zbralo 20 gospodov, da so se posvetovali o pravilih prihodnje čitalnice! Zedinili so se že, in sklenili, da se prošnja za dovoljenje kmali odpošlje viši uradnii. — Toraj „živi nova čitalnica novomeška!!“

Iz Vrem 21. avg. R. — Njih Veličanstvi: cesar Ferdinand in cesarica Marija Ana sta v pripomoč novega pokrivanja po burji raztrganih stolpov — in za olepšanje farne cerkve v Vremah 300 gold. milostljivo podariti blagovolila.

Vipava 26. avg. *(Vinorejcem vipavske okolice.)* Gosp. dr. Schwegel, c. kr. okrajni zdravnik v Vipavi, je mimo svojih drugih učenosti že delj časa svojo pozornost na naša vina obračal in se s preiskovanjem pečá, kako bi se jim dalo pomagati do vrednosti in veljave, ktero imajo druga vina iz manj pripravnih krajev. Letos je celó govore slavnoznanega učitelja o vinoreji, gosp. Babóta na Dunaji, poslušal, in si iz njih veliko važnega zapazil, kar je našim vinorejcem in pečavcem z vinom silno potrebno vedeti, da ga dobro vredujejo. Gospod doktor je blagovolil čitavniškemu odboru napovedati, da je pripravljen, o tem nekaj govorov imeti, ako vtegne Vipavcem s tem kaj vstreženo biti. Odbor je to napoved radostno sprejel, in vsem, kterim je za povzdigo našega vinstva kaj mar, s tem naznanuje, da bo v nedeljo, to je, 3. septembra t. l., ob 5. popoldne, v šolski dvorani prvi govor o tem. Kdor želí poslušati priti, naj si preskrbí vstopni listek, kterega odbor vsakemu radovoljno podelí, ako se skaže, da mu je za podučenje o vinstvu mar.

Čitavniški odbor.

Iz Ljubljane. Zaupnica, ktero je 14. avgusta izrekel mestni odbor in po g. županu izročil državnemu ministru Belkredi-ju, je iz več ozirov znamenita. Prvič v tem, da so jo izrekli možje, kteri so do sedaj bili na sumu, da so vladi nasprotniki; drugič v tem, da so za-njo glasovali vsi pričujoči odborniki, zunaj dveh viših uradnikov, namreč gg. Brolicha in dr. Schöppl-na, ktera je menda tudi nista podpisala, in tretjič v tem, da je prvo pismo, ktero je iz ljubljanskega mestnega odbora le v domačem — slovenskem — jeziku šlo na Dunaj. Važna ta zaupnica glasí se tako-le:

Ekscelencija!

Od Njih ces. kralj. apostoljskega Veličanstva, presvitlega Cesarja in Gospoda našega, pozvani v svetovavstvo prestola Njihovega, da bi se zadostilo očitnim potrebam kraljestev in dežel avstrijskih in ustrezalo željam vseh narodov njenih, je Ekscelencija Vaša brž izpoznala, da je treba ukrépiti tiste naprave, po kterih se narodi udeležiti morejo javnega življenja ne le v zakonedajavnem, temuč tudi v administrativnem oziru.

V tej zavesti ste v Svojem pismu do c. k. deželnih glavarjev, Preuzvišeni Gospod, političinim oblastnijam zaznamovali taka vodíla, da se jim na licu vidi, da po njih more popolno veljavo zadobiti avtonomija in samoopravstvo, kakor tudi popolna ravnopravnost národna.

Zlate te besede Vaše so narode vseh kraljestev in deželá velike Avstrije navdale s prisrčno radostjo!

Tudi občinski zbor glavnega našega mesta je v svoji seji 14. dne t. m. pravila ta pozdravljal veselega srca in sklenil, Ekscelencii Vaši razodeti ta čutila in pokloniti Vam zaupno pismo, ker je za trdno prepričan, da preblagi Vaši nameni morejo blagoslovni sad le tadaj roditi, ako se vlada zanašati more na krepko podporo avtonomnih krogov.

V trdni svesti, da pravila, ki jih je Ekscelencija Vaša o nastopu visoke Svoje službe slovesno oklicala, se bojo tudi brez prikratbe v djanji izpeljala, se zibljemo v sladki nadi, da bote avtonomijo mestne občine naše pod Svoje mogočno krilo vzeli o tem, kar ji občinski zakon že sedaj prilastuje, pa njene pravice tudi razširile, kolikor je mogoče in treba, da bode avtonomija popolna. Saj ste, Preuzvišeni Gospod, v slavni okolnici Svoji Sami rekli, da štejete med najblažje prizadeve sedanjega časa to, da se čedalje bolj razširja okrožje tistih zadév, ktere spadajo v samopravje onih, kterih se v prvi vrsti tičejo.

Naj mili Bog blagoslovi delovanje Vaše Ekscelencije na blagor naši domovini in vesoljni Avstrii!

Iz občinskega zbora glavnega mesta Vojvodine kranjske v Ljubljani 16. avgusta 1865.

— Gospod mestni župan dr. Costa iz Dunaja piše „Triglavu“, da je to zaupnico 26. avgusta izročil grofu Belkrediju, kteri jo je blagovoljno sprejel, ter mu naročil, da njegovo zahvalo sporočí ljubljanskemu mestnemu odboru. Dalje je g. državni minister povdarjal, da imajo cesar trdno voljo, vresničiti avtonomijo srenjsko, ktera je edina podlaga svobodnemu državnemu razvitku, kajti treba je, da se začne zidati od spodaj, pa ne od zgoraj. Da se to izpelje, treba je časa, na vrat na nos se ne dá vse prenarediti, zlasti ondi ne, kjer še ni okrožnih srenjskih gospósk. Dobro mu je znano, da ima v nekih krogih mnogo nasprotnikov, ki komaj čakajo prilike, da bi avtonomii izpodkopali temelj. Treba je toraj previdno ravnati, ter se ne prehiteti. Poslednjič je grof Belkredi zatrjeval, da zvest ostane nalogi, ki mu je došla, in da hoče doslednje izpeljati cesarjevo povelje.

— Naj si le v „Preši“ hladijo srce oní, kterim ni po volji, da je naš mestni odbor pravila ljubljanskega meščanstva tako prenaredil, da novi meščanje dotični donesek namesti streliščini družbi plačujejo v meščansko blagajno; meščanje ljubljanski in vsi domačini so pa s to prenaredbo jako zadovoljni ter se čudijo, da je môglo kedaj drugače biti.

*) Gospod C. Tandler je dal v Gradcu napraviti fotografijski spominek petstoletnice, ki kaže Novomesto, na desni slovensko pesem, na levi nemško. Cena temu spominku je 20 kr.

— „Wanderer“ naznanja, da je dr. Bleiweis večkrat bil pri državnem ministru ter o ravnopravnosti slovenskega jezika v šolah in uradnijah govoril ž njim. Nadjamo se dobrega vspeha.

— 9. sešitek Lukšićevih „Slavische Blätter“ kinči dr. Prešernova „Napitnica“ z dr. B. Ipavčevim prekrasnim napevom, ktero je v nemški jezik izvrstno prevodila vrla naša domorodkinja gospá Luíza Pesjakova, slovenskemu národu dika i ponos.

— Te dni nas je v mestu srečal neki prijatel. „Pomisli — nam čudé pravi — včeraj sem dobil na neko pritožbo zastran vkvartiranja od magistrata slovenski odgovor, pa še slovenski brati ne znam.“ Tolaži se, prijatelj — mu odvrnem — z našimi ljudmí, ki nemške odgovore iz kancelij dobivajo, pa jih tudi brati ne znajo. — In omolknil je.

— „Sokolovci“ vrnivši se iz Novomesta, ne morejo prehvaliti prijaznosti, gostoljubnosti i tudi rodoljubja novomeških, šentjernejških, kostajneviških in krških prebivavcev. Kakor slišimo, sklenili so, da Novomeščanom v posebni zahvalnici izrekó svoja čutila, brž ko se g. načelnik vrne iz Beča.

— „Južni Sokol“ prejel je včeraj naslednjo zahvalnico v domačem jeziku: „Častito društvo! Mestnemu načelstvu je sveta naloga, prisrčno zahvaliti se, da ste se, čast. gospodje Sokolci, tako prijazno in obilno vdeležili svečanosti novomeške petstoletnice; tem bolj smo Vam, slavno društvo, za to hvaležni, kar ste pri tej priliki s slovansko blagodušnostjo v dobrotni namen napravili nepozabljivo nam „besedo.“ Njen obilni znesek, ki Vam ga hvaležni potrjujemo v priloženi pobotnici, obrnil se bode po vašem sporočilu.

Novomesto dné 27. avgusta 1865.

Srenjsko predsedništvo:
Vitez Fichtenau“ l. r.

— V nedeljo 3. septembra oddelek „Sokolcev“ napravi telovadni izgred na Šmarno goro. Ob 5. zjutraj odrine iz Ljubljane, domú se vrne o poldne. Obleka prosta. Nekaj Sokolcev pojde naprej v Medvode.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Cesar so se 21. avgusta ob 7. zjutraj iz Solnograda zopet vrnili v Išel, kamor jih je obiskat opoldne pripeljal se tudi pruski kralj. Poglavitnejše točke gaštajnskega dogovora so: Avstrija bode upravljala Holštajn, Šlesvik pa Prusija; ozir Lauenburga se je Avstrija odpovedala svojemu pravu, a za to odpoved jej Prusija plača odškodovanje v denarjih, in sicer 2 milij. in 500.000 danskih tolarjev v srebru; Rendsburg je namenjena za zvezno trdnjavo, Kiel pa barkostajo nemškega brodovja. Ali je ta dogovor Avstríi ali Prusíi na dobiček? Skoro vsi časniki trdijo, da Prusii, nikdo pa temu dogovoru večne veljave ne prerokuje. — „Domobranu“ se iz zanesljivega vira piše, da se kmali potrdijo pravila jugoslavjanski akademíi, ktera se bode iz začetka pečala z zgodovinsko-slovniškimi in fiziško-matematičnimi vedami. — 21. avg. bila je v Kromerižu sjajna slovesnost, blagoslovila se je mestna zastava „Moravan“; o tej priliki bil je shod slavjanskih pevcev. Predvečer pripeljal se je praški „Sokol“ in veliko pevcev ž njim, na 200 vozéh, v vsak voz bili so vpreženi 4 konji; konji in vozovi bili so okinčani, pred vsacim vozom jezdila sta po dva hanaka v narodni obleki, mesto in okolica ste bili v kinču. Razun praških sokolovcev sešlo se je bilo več ko 30 pevških društev. Pri blagoslavljanji bilo je ljudstva zbranega nad 20 tisoč na vélikem trgu; v eni vrsti stali so telovadci, na eni pa je 600 hanakov sedelo na konjih. Po veličastni besedi brali so se neštevilni telegrami iz Česke i Moravske. Pri odhodu doneli so slava-klici Palackiju, Riegerju, Sladkovskemu, Gregerju in drugim narodnjakom. — Reški mestni odbor je 18. avgusta izrekel, da na Reci ni stranke, ki bi vlekla z „italijanissimi“, mesto pak da želí, neposrednje združeno biti s krono sv. Štefana. Reška mestna gosposka zabranila je z razsvetljenjem, zastavami in enacimi znamenji obhajati praznik sv. Štefana, zastave bile so tudi pri cerkvenem obhodu prepovedane. — Koliko se na Švicarskem izdá za šolstvo, kaže se iz naslednjega: V ciriškem kantonu znašajo za 1865. leto dotični stroški 826.600 fr. ali četrtino; v argovskem kantonu 354.359 fr. ali sedmíno vseh državnih stroškov. Ni toraj čuda, da se iz lipških bukvarnic več knjig pokupi v mali Švajci, ko v véliki Avstríi. — Iz Mehike se nam naznanjate dve bitki; v prvi je 850 belgiških prostovoljcev zmagalo generala Arteago, kteri je s 3500 možmí branil mesto Takamburo, 300 mehikancev so ubili, 165 pa vjeli; v drugi je avstrijski general Thun po hudem triurnem boji v posest vzel „Kumbres de Apulka.“

Matičini udje,

ki so do 29. avgusta 1865. l. plačali letnino za drugo matičino leto:

Aichholzer Albert, Albrecht Leopold, Alež Luka, Auer Pavel, Belar Leopold, Berčič Janez, Bogolin Mihael, Brgant Valentin, Budnar Janez, Comel Andrej, Dolenec Janez, Drašler Pavel, Duhač Ferd., Endlicher Rudolf, Erjavec Janez, Fortuna France, Gašperlin Gašper, Gorišek France, Gostiša Andrej, Göck Ferdinand, Gregorič Ignaci, Grčar Jože, Horak Ivan, Höchtl Dragotin, Hudec Aleksander, Ivanetič Martin, Jakič Anton, Jaklič Štefan, Jentl Anton, Kafol Štef, Klemenčič Anton, Klemenčič France, Klemens France, Kmetič Jože, Kolarič Jože, Kolman France, Krašovec Jernej, Kremžar Andrej, Križaj Andrej, Kržič Janez, Krsnik Jože, Kubelka Vaclav, Kunčič Lovro, Kušar Matija, Košmrl Anton, dr. L... M.., Legan France, Limavšek Peter, Lozar Jože, Majer Vincenci, Mali Ignaci, Malnaršič Jože, dr. Mencinger Ivan, Molj Gustav, Morič Makso, Namre Anton, Ničman Henrik, Oblak France, Okorn Ignaci, Ozvald Janez, Pakič Mihael, Pašič Janez, Pavalec Juri, Pavlica Stevo, Peharec Simon, Petek Andrej, Petini Andrej, Pivek Janez, Pokorn Anton, Polak Edvard, Potočnik Janez, Pour Edvard, Povše Martin, Praprotnik Andrej, Pregelj Rajmund, Prevec Juri, Povše France, Petrič Janez, Remschmidt Ferdinand, Ripšl Mavrici, Robič Simon, Rudolf Lorenc, Sajevec Jakob, Semlič Jože, Srebre Juri, Stražimir Franjo (tudi za 1866. l.) Stritar Andrej, Střelba Jože, Šarabon Valentin, Šepec Dragotin, Škulj Valentin, Šmid Matija, Štamcar Andrej, Štrukelj Gothard, Štupica Lovro, Šventner Jože, Teran Janez, Tomec Jakob, Torkar Matija, Urbančič Anton, Urbas Leopold, Urh Peter, Valenta Vojteh, Več Janez, Videc France, Volk Janez, Volk Janez, Vrhovec Blaž, Wiest Viktor, Zagorjan Martin, Zajec Andrej, Zelen Jože, Zitterer Andrej, Zorec Janez, Zorman Anton, Žagar Dragotin, Žarek Simon = 117.

Listnica vredništva. Iz Štajarskega smo dobili več dopisov, kteri nam zatrjujejo, da tacih „malkontentov“, kakoršnega se kaže pisun iz Štajarkega v 64. št. „Slovenca“, ni med štajarskimi Slovenci. To na besedo radi verjamemo, dobro vedé, da ta pisún iz Štajarskega biva v Ljnbljani in je prav tisti, čegar razderavnega duhá je v občnem čitavničinem zboru odkrival in karal g. Svetec. S tega stala ga zdaj, ko v razprtije vpleta tudi Vas Štajarce, sami rodite. „Novic“ pa nikakor ni volja, v polemiko spušati se ž njim. Ne zamerite nam torej, da Vaših dopisov ne natisnemo.

Popravek. V pesmi „materni jezik“ v 34. l. izpuščena je bila 10. vrstica, ki se tako-le glasí: „Potihnil je presladki glas.“

Kursi na Dunaji 29. avgusta.

5 % metaliki 68 fl. 10 kr.	Ažijo srebra 107 fl. — kr.
Narodno posojilo 72 fl. 95 kr.	Cekini 5 fl. 15 kr.

Loterijne srečke:

V Trstu 23. avgusta 1865: **37. 30. 57. 15. 11.**
Prihodnje srečkanje v Trstu bo 6. septembra 1865.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.